

~~НПЗЗ-Т~~

2

Мар. ж.
1-3а

ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ВЛАК, УШНЫЗА!

ПИОНЬЭР

Тылчэ йэда лэкшэ,
сылнэ мутан, сүрэтан
Й О Ч А Ж У Р Н А Л
ОБКОМОЛ дэн ОБОНО орган

3 №

1935 ий март

Й

Ү

К

МАРИЙ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ
Йошкар-Ола

ПИОНЬЭР ОРГАНИЗАЦЫН МОГАИ УЛМЫЖО ДЭН ОНЧЫК ЫШТЫШАШ ПАШАЖЭ НЭРГЭН

ВЛКСМ МАРОБКОН 7-ШЭ ПЛЭНУМЫН ПУНЧАЛМУТШО ГЫЧ

Нартий дэнэ, комсомол организацэ вуйлатымэ дэнэ пытартыш ийлаштэ область пионьэр организацэ йатыр ончык кайэн. Тунэммашын сайлыкшэ вэрч, сознатыйлнэ дисциплин вэрч кучэдалмаш пионьэр организацын пашаштыжэ тунг звэна лийын. Тунэмшэ ударник чылажэ 6 түжэм 177 рвэзэ уло.

Тазалык аралымэ йөн шарымаштат кугу пашам ыштымэ. Лагэр гоч 865 рвэзым, тазалык аралымэ площядкэ гоч 2 түжэм 440 рвэзым лукмо.

Обшэствэн - политик пашаштат пионьэр-влак сай примэрым ончыктат.

Тугэ гынат, пионьэр отрядым организацион шотышто пэнгыдэмымэ, художэствэн творчэствэ самодэатыллыс дэн йоратымэ паша шарымэ, кадр йамдылымэ нэргэн ВЛКСМ Рудё Комитэт дэн Крайкомын лукмо пунчалмутышт начарын шукталтэш.

Отряд дэн звэна паша альэ комсомол организацэ дэн пионьэр руководитэль-влакын пашаштышт рудё вэрыштэ лийын шуын огыл. ВЛКСМ райкомол дэн тунгалтыш комсомол организацэ-влак пионьэр отрядым начар вуйлатат, күлэш пашам, отряд илыш сайэмдышаш вэрч эн чотшо Морко, Звэнигэ, Параньга райкомол -влак огыт тыршэ.

ВЛКСМ ОБКОМЫН ПЛЭНУМ-ЖО ПУНЧАЛЭШ:

1. Пионьэр организацын пашаштэ тунг энэртымашым тунэммын сайлыкшэ вэрч, сознатыйлнэ дисциплин

ли вэрч кучэдалмашкэ ышташ комсомол организацэ-влаклан күшташ. Отряд дэн звэнам организацион пэнгыдэмымашкэ, творчэствэ художэствэн самодэатыллыс, интэрнациональнэ, тазалык аралымэ да физкультур пашам вийандымаш гоч отряд пашам чот вийандыман.

2. Пионьэр организацын тунг задачыжэ—*тидэ тунэммын сайлыкшэ вэрч кучэдалмаш, кажнэ прэдмэт дэнэ шинчымашым сай налмаш, шинчымашым кэлгэмдымаш, школысо да школ дэч ордыжсё паша коч илышым кумдан палымашым (кругозорым) шарымаш.*

Сознатыйлнэ дисциплин вэрч, школышто пэнгыдэ социалист отряд вэрч, школ пого локтылмаш да хулиган паша вэрч кучэдалмаш—пионьэр организацэ пашан ик тунг участкыжэ.

3. Пионьэр отряд дэн звэна вуйлатымашын рудыштыжэ лийшашлык, пионьэр отряд паша вуйлатымашым организатлаш ВЛКСМ Райком дэн тунгалтыш комсомол организацэ-влаклан күшташ.

Пионьэр руководитэль-влак дэнэ пырля пионьэр отрядлан эрэак полшэн шогаш, организацион пунчалмутым лукмо дэн гына огыл, а мо күлэшым шымлэн налаш райкомол сэкрэтар-влакым обэзатлаш.

Кажнэ комсомол организацэ йоча воспитатлымэ пашам ыштыжэ, вуйлатыжэ, отрядлан сайын полшыжо.

4. Пионьэр пашайэн-влакым йамдылашлан, область курс школым почмо нэргэн ВКП(б) Обком ончы-

лан йодышым шындаш, ВЛКСМ Обком бӯролан кӯшташ.

5. Отрядым кӯргө гыч пәнгы-дәмдымаш дән кушмаш чыла организацә дәч ДКО Рудө Бӯрон пунчалмутшо почәш пионьэрыш чын пуртымашым йодәш. Отряд вожатыйын ышкә шот дәнә возән, звәна дән отрядлаштә лончылыдә тунәмшә-влакым списокә почәш пионьэрыш тӯшкан пурташ точымашым йоршәш пытараш.

6. Пионьэр отряд-влаклан йоратымә пашам шараш (тӯрлө кружок-влакым организоватлаш, спәциалист-влакым пашаш шупшаш, кӯләш материал-влакым ситараш да монь) чыла условийым ышташ ВЛКСМ Райком дән тӯналтыш комсомол организацә-влакым обәзатлаш.

7. Кәңәжымсә тазалык аралымә мэроприятыйлан йамдылалтмашым кызытак тӯналаш райкомол дән пионьэр руководитьыл-влаклан кӯшташ.

Кәңәжым тазалык аралымә мэроприятыйлан йамдылалтмаштә да тудым эртарымаштә ВЛКСМ Обкомын ончыктымыжым шукташ полшышо кӯләш мэрым ышташлан ВЛКСМ райком-влакым обәзатлаш.

8. Комсомол организацә-влаклан пионьэр-влак коклаштә интәрнациональнә воспитаньә пашам сайын вуйлатән шогаш. „Юных друзей МОПРа“ кружок-влакым, интәрнациональнә пусакум, вәс эл пионьэр-влак илыш тунәммашым, вәс эл пионьэр-влак дән да нацреспубликаләсә пионьэр-влак дән кыл кучымашым организатлымә пашам шараш. Чумыр пионьэр отрядын пашаш интәрнационализмом пуртымаш. Йоча коклаштә вәликодаржавнә шовинизм дән вәрысә национализм койышлан пәнгыдә отпорым пуаш кӯләш. Национальнә пурәдылмаш

дән капиталист элләсә илыш нәргән пионьэр-влаклан кажнә кәчын умландараш.

10. Газетым йӯкын лудмаш, тошто большәвик, йошкар партизан, граждан сарыштә лийшә-влак дәнә кутырымашым, йоча дән пионьэр-влак коклаштә политвоспитаньым моштән шындашлан Райком дән комсомол организацә-влаклан пәнгыдын вуйлатән шогыман.

11. Йоча-влак коклаштә войено-физкультур паша шарымашым сайын вийандаш.

Тидә пашам „БГТО“, „БГСО“, Ворошиловла лүйән мошташ нормым пуымаш нәгызәш организатлаш да РОНО, Район физкультур совет, район осоваиахим совет-влак дәнә пырля тидә пашалан школла дән отрядлаш кӯләш ұзгарым ситарашлан ВЛКСМ Райком да комсомол организацә-влакым пләнум обәзатла.

12. Октябрьат пашам вийандаш ВЛКСМ Райком-влак дәч пләнум йодәш. Октябрьат кокласә чумыр пашам йоча влакын ышкә инициативышт да таза йодышышт нәгызәш организатлаш.

13. 1935 ийыштә шошо агалан йамдылалтмаш да эртарымаштә пионьэр организацин полшымыжо пионьэр-влакын обшәствән политик пашан ик кӯләш участкыжә лийәш, манын пләнум шотла. Кызыт колхозник дән ышкәт крәсаньык-влак коклаштә массә умландарымаш пашам шарымаш, ышкәт крәсаньыкым колхозыш шупшаш, рвәзә вольыкым шәфыш налмаш, пионьэр дозор организатлымаш, урлыкаш аралымым эскәрымаш, урлыкаш ләктышым ончымаш, ломыж погымаш да йал озанлык рвәзә опытник-влак кружок пашам пионьэр организацилан сай вуйлатән шогыман.

ТУНЭМШЭ-ВЛАКЫН ОРГАНИЗАЦЫШТ НЭРГЭН У ПОЛОЖЭНЬЭ ЛЭКТЫН

Комсомол Рүдө Комитэт дэн Калык туныктымо пашам ончышо комисариат тунэмшэ-влакын организацышт нэргэн у положэньым луктыныт.

Ты йоча организацэ-влакын тун пашашт—школышто тунэмшашын сайлыкшэ вэрч кучэдалмаш, йоча-влак коклаштэ комунист воспитаньым пэнгьдэмдаш, йоча-влакын инициативыштым куштымаш нуным тунэмшэ дэн обшэствэн пашам сай ончаш, сознатьылнэ ышташ туныкташ.

Кодшо ийлаштэ йоча самоуправлэньэ чыла класланат ик гай ыльэ. А кызыт, у положэньыштэ йалт вэсэ: тунгалтыш школлан, пэлэ кыдалаш школлан, кыдалаш школлан посна-посна вэс түрлө организацым ыштымэ.

Тыгэ, тунгалтыш школлаштэ тунэмшэ-влакын нимогай комитэтыштат огэш лий. 1-шэ, 2-шо, 3-шодэн 4-шэ класлаштэ дэжурно-влак шогалталтыт, нуным чэрэт шот дэн туныктышо шогалта.

Туныктышо вуйлатымыжэ дэнэ тунэмшэ-влак тыгай пашам шуктат: ышкэ йолташыштын йандарлыкыштым эскэрат, клас ару лийжэ манын тыршат, калэндарым возат, школ погым аралат, туныктышын пумымо посна заданьыжым шуктат, тунэмшэ-влакын возкалымэ ўзгар-влакым монь пуэдат, туныктышы-

лан экскурсий, прогулко, пэрэмэн эртарымаштэ полшат.

Пэлэ кыдалаш школышто гын (5-шэ, 6-шо, 7-шэ клас-влак) тўшка погынымаш кажнэ класлан клас организатырым сайла. Клас организатыр 3 тылызэ дэч шагаллан огэш сайлалт.

5-шэ дэн 7-шэ клас-влакын тўшка погынымашышт тунэмшэ-влакын комитэтыштым (учкомым) сайла.

Клас организатыр-влаклан тэвэ мом ыштыман: класыштэ тунэмшэ-влакым чэрэт дэн дэжуритлаш шогалтыман, туныктышылан уроклан йамдылалтмаштэ түрлө пособийым монь йамдылаш полшыман. Модышым, прогулкым, рэволюцион пайрэмлан йамдылмашым эртараш, спектакылым монь йамдылымаштат полшыман.

Клас организатыр-влакын пашаштым учком вуйлата.

Учком ышкэ коклажэ гыч вуйлатышэ дэн культур массэ пашам колтышым сайла. Учкомын моло члэнышт пашам посна заданьэ почэш шуктэн шогат.

Учком пашаштэ школ дирэктырлан, комсомол организацэ сэкрэтарлан да пионьэр вожатыйлан обэзатьылнэ полшэн шогыман.

Кыдалаш школын кугу класлаштыжэ (8-шэ, 9-шэ, 10-шэ класлаштэ) тунэмшэ-влак кокла гыч староста сайлалтэш. Кугу класлаштэ тунэмшэ

влакын пашаштым вуйлатэн шогаш-
лан старостатым сайла.

Комсомолэц дэн пионьэр-влакту-
нэмшэ-влакын түрлө организацыш-
тым, ты организацышкэ сайлымэ
пионьэр дэн комсомолэц-влак вуй-
латат.

Клас организатырлан, учком члэ-
ныш, старостылан эн сай рвэзэ-вла-
кым—тунэммаштэ ударник-влакым

сайлаш күлэш.

Нуно тунэммаш дэн обществэн
пашаштэ ышкэныштын сай примэ-
рыштым моло йочалан ончыктышт.

Комсомол организацэ дэн пионьэр
отрядлан тунэмшэ-влакын органи-
зацышкышт сайлымэ пионьэр дэн
комсомолэц-влакын пашаштышт по-
лышым пуыман, пашаштым эрэак
тэргэн шогыман.

С. Маршак

Пырыс дэн лодыр-влак

Лэктыныт лодыр-влак

Тунэмаш.

Школ олмэш куржыныт
Мунчалташ.

Вачимбак сумкам

Сакэныт.

Конгла йумак коньоком

Ишэныт.

Ужыт: капка гычын

Пырыс лэктэш.

Пырыс лэктэш

Вэсэла огыл пэш.

Йодыт тудын дэч

Лодыр-влак:

— Молан тый ойгырэт?

Мо огэш ситэ

Тыланэт?

Пырыс нунылан

Ойралэш:

— Мыланэм вашкэ

Ий шуэш.

Мый мотор улам,

Мый ушан улам,

Тыгэ гынат

Тунэмдэ коштам.

Школым ышташ мыланна,

Огыт көнө.

Туныкташ мэмнам

Огыт шоно.

Тунэмдэ ок лий илаш

Иктыланат.

Тунэмдэ умбакэ от кай

Йомат.

Тунэмдымылан огыт пу

Кочкаш.

Вывэскамат лудын от кэрт
Йолташ.

Тудлан лодыр-влак ойлат:

—Шуэш мыланна

Латкок ийат.

Лудаш-возаш школышто

Туныктат мэмнам.

Да огыт кэрт

Туныктэн нимам.

Ала молан тунэмаш

Өрканэна.

Коньок дэн кэчэгут

Коштына.

Огына возо. Сумкаштэ кийа

Грифылна.

Мэ коньок дэн ий умбалнэ

Возэна!

Пырыс лодыр-влаклан

Ойралэш:

—Мыланэм вашкэ

Ий шуэш.

Шуко лодыр-влакым

Ужынам.

Но тыгайым ужын омыл

Нигунам.

Кайза вашкэрак

Лодыр-влак, тунэмаш!

Вара ижэ толыда

Мунчалташ!

Марш!

Рушла гыч Айзэнворт кусарэн

ЙАМДЫЛАЛТМЫНАМ ТЭРГЭНА

Пионьэр-влакын погынымаш. Пионьэр Ивуклан мутым пуышт. Ивук ойлаш тўнгальэ:

— Пионьэр отряд шўдымō почэш мē нылытын—Пōтыр, Йыван, Ана, Вэдаси шошо агалан йамдылалтмэ нэргэн, план почэш лончылэн нална. Лончылэн лэкмына гыч тыгэ койэш: шошо агалан йамдэ улына. 4 га мландына. Ик гаыш пакча саскам (ковыштам, кэшырым, помидорым да монь) шындэна. 2 гаыш шўлым, парэнгым, шыданым, пурсам ўдэна. Ик гаэшыжэ уржам ўдэна. Урлыкаш-влак 100 процэнлан йамдэ. Тэвэ договор почэшна „Йаныково“ колхоз урлыкаш шўлым, пурсам кондэн. „Сталин“ колхоз 18 воз тэрсым пакчашкына луктын. Кўртньō кольмо, лэйкэ, шындымэ совок, носилка да монь планыштэ ончыктымō почэш чыла йамдылмэ. 380 кг ломыжым погымо. Ик манаш—пакча пашалан чыла йамдэ. Тидэ мэмнан кугу сэнгымаш. Пионьэр отряд шкэ обэзатыльствыжым шуктэн,—манын, шыргыжалын Ивук ойжым кошартыш.

— ...Тэвэ, пионьэр-влак, мэ ик обэзатыльствынам шуктышна гын, ындэ вэс обэзатыльствым налашна кўлэш. Могайжым шижда вэт?—Йогор ойым лукто.

— Мый палэм. Тидэ нэргэн мыйат шоналтэн налынам ильэ,—Ониса пэлэштыш.

— Мом?

— Пакча пашам жапыштэ мош-

тэн эртараш, сай йэмыжым кушташ.

— Чынак, палшыч. Мэмнан сай шуко саскам налашлан конкретнэ обэзатыльствым налашна кўлэш.

— Мыйат тугак шонэм,—Анукат мутым налын кутыра.—Пакча саскам жапыштэ сайын, моштэн ончэн шуктэна гын, школланна пэш сай лийэш. Вара шокшо кочкышна сайэмэш, ситышын лийэш. Шокшо кочкышна эрэ лийын, сайэм шога гын, тунэммэ пашана сайэмаш тўнгалэш.

— Анук чыным ойлыш,—Эвукат кутыраш полша.—Тэвэ тэний ик жаплан продукт укэ лиймэ дэн 8—10 кэчэ жап шокшо кочкыш ыш лийат, тунэммэ пашанат изиш начарэмэ.

Иктэ-вэсэ кутырмэкэ, шкэ ўмба-кышт тыгай обэзатыльствым налыч: саскам, шурным жапыштэ ўдаш. Шыжэ мартэ сайын, жапыштэ ончаш. Ныл га мландэ гычна шўдō йэнглан да кроликлан, сōсналанна кочкаш ситышэ пакча саскам, шурным куштэн лукташ. Школ пакчанам—шынымэ (опыт) пакчаш савыраш. Ача-авалан, колхозник-влак-лан у сэмын ончэн куштымынам ончыкташ. Адак олма пу-влакнат йатыр уло. Олма пумат кнага почэш кушташ, моштэн аралаш. Олма сай шочэш гын, 1600-1920 килограмым шокшо кочкышлан аныклэн кодаш. Пакча пашам вуйлатышэ да дэжурный-влак-лан ойыштым шуктэн шогаш.

Майын

ОЗЫМ ЛЭКТЫН

Тачэ школыш толын вэлэ пурышна, Васи куанэн кычкыра:

— Лэктын, лэктын!

— Мо, мо лэктын?—иктэ-вэсэ йодына.

— Шүльб озым лэктын!—манэш Васи.

Чыланат озым дэк чумыргышна.

— О-о, чынак лэктын!

— Ончыза, чылт шондаш гай вэлэ койэш!

— Тэвэ, сортирогаймэ шүльбыжө пэш сай лэктын.

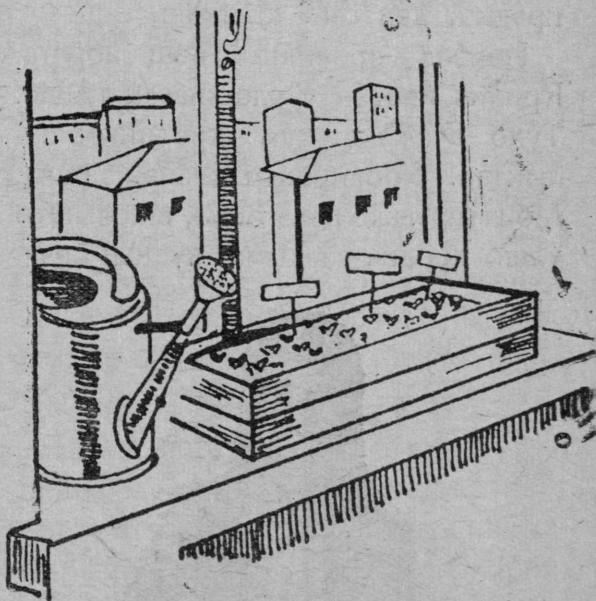
— Чына-ак, ончыза, озымжат могой төр! Чылт висымэ гай лэктын.

— Тэвэ сортировайдымэ шүльбыжө нимат төр лэктын огыл. Иктыжэ кужу, вэсыжэ күчык.

— Рвэзэ-влак, тэвэ сортоваймэ урлыкын пайдажэ раш койэш.

— Тидэ нэргэн, колхоз погыны-маштэ мэмнан ойлэн пумына чын вэт!

Тыгэ иктэ-вэсэ опытыштан куанэн кутырат.

СОРТОВАЙДЭ ҮДЭТ—ЫШ-
КЭНТЫМ ОЛТАЛЭТ

С. Йунат.

ЛОМЫЖЫМ ПОГАТ

Шошо вэк тайнышэ кэчэ

Күшыч шыргыж онча.

Тэвэ ындэ йүштө игэчэ,

Ындэ койын вэт эрта.

Издэрым шупшын урэм дэн

Иван дэн Павел эртат.

Онъсо галстукышт лойгэн,

Мардэж дэн модын кэчат.

Күр атым издэрыш шынлэн,

Атэ тичак ломыжым оптэн,

Пионьэр Павел дэн Йыван

Школ вэк шупшын кайат.

Эр годсэк тачэ нуно

Ломыжым погышт вийан.

Тэвэ тыгэ канымэ кэчэ

Ломыжым чумрат агалан.

Лужаблак тўналтыш школ, Оршанкэ р-н. В. Рожкин.

ЙЭМЭЛА КРОЛИКЫМ ОНЧА

Йэмэла пионьэр, ударник, чыла
прэдмэт дэн сай тунэмэш.

Йэмэла кроликом пэш йөрата.
Кролик нэргэн түрлө кнагам лудэш.
Тудо ачажлан кум кроликом на-
лыктэн. Кроликшым куанэн онча.
Мөнгыштыжө вэлэ огыл, школышто
улишо кролик-влакымат куанэн онча.

Йэмэла эрдэн эрак школыш то-
льо. Школышто иктат укэ. Шып.
Лач коридорышто кэчышэ шагатын
йүкшө „кылт-колт, кылт-колт“ шок-
та. Йэмэла шагатым ончальэ. Ша-
гатын стрэлкажэ 7 шагатат 35 ми-

нутым ончыкта. Йэмэла сумкажым
партыш пыштышат, „Миша“ лүман
кугу кролиқын 9 игыжым ончаш—
пукшаш - йүкташ кролик-влакым
ашнымэ вэрышкэ муралтэн ошкы-
льо:

Эрдэн эрак кынъэлам,
Шүргө-пылшым сай мушкам.
Вачэш сумкам сакалтэн,
Школыш лэктын шоқылам.

Эржэ-касшэ куанэн,
Кролик-влакым сай ончэм.
Мамык гай пуныштым
Лавра дэчын эрыктэм.

... Кролик-влак Йэмэлам ужы-
чат, изи пылышыштым шогалтэн,
Йэмэла ваштарэш куанэн кок йола
шогальыч.—Эх, йөратымэ кролик-
влакша-ат! Бндэ тэмдан кочмыдат
шуын вэт. Йөра, сэйчас кочкашта
пуэм,—манын, кугу кроликлан
шүльö дэн кльэвыр шудым пуыш.
Игэ-влаклан шүрашым, лэвэ вүдым
пыштыш. Вара малмэ вэрыштым
төрлаташ нижэ: тэрыс, лаврам эры-
ктэн төрлатышат, школыш пурыш.

И. Розкин.

Суслонгэр

Рвэээ-влак, Суслонгэр манмэ стан-
цым колын улыда дыр? Суслонгэр
стансым вэс сэмын „Половинкэ“
маныт.

Альэ пэш шукэртят огыл, 1925-26
ийлаштэ, Суслонгэр йыр шэм чо-
дра мўгырэн, эртэн кайшэ йэнгым
ир тўсыжэ дэн лўдыктэн шогэн.
Тунам тидэ пич чодраштэ шопэн
кийшэ кашка дэч моло нимат ли-
йын огыл. Лач чодра оролын каз-
на пёртшэ гына йомшо турньала
койын шинчэн. Тушто чодра орол
шкэтын, альэ уло изи падрка йэ-
шыж дэн гына чодрасэ йанлыкля
илэн. Коклан аңыргэн лэкшэ мас-
кам тудо ужын, тунам шкэжат йан-
лыкля койын, пычалым кидыш руал-
тэн, почэшыжэ куржын. Йа йужо
годым пычалзым ваш лийын мутла-
нэн. Кугу родыжлан шотлэн чай
йўаш ужын.

Кызыт Суслонгэр чылт вэс тўсан.
Ожно шэм чодра „шуй“ тучшо му-
рым мурэн шогышо олмышто, кы-
зыт сылнэ наша муро шэргылтэш.
Илыш кумыл нёлталтшэ муро йўк
йўдшэ-кэчыжэ раш йонгалтэш.

Адак?

Адак тышкэ-тушкэ паровоз ку-
далыштэш. Шпал завод чарныдэ
лўшка. Туштак посна изи кўртньо
корно дэнэ „Кукушка“ ¹⁾ изи он-
жо дэнэ йандар йужым налшыла
койын, ласкан шўлэн кудалыштэш.

Тидэ „Кукушка“—шпаллык матэ-
риалым шупшыкта.

Стансэ дэч тўнгалын, кўртньо кор-
но кутышэш кугу пёрт-влак ола
урэмла коймышт дэнэ стансэ тўсым
сылнэштартат. Тидэ пашазэ-влакын
посьолкышт. Ик вэрэ да вэс вэрэ
столовой, копэратив, үп тўрэдмэ вэр,
клуб, школ, адак молат пашазэ-
влакын илымыштым палдара.

* * *

Школ пёрт. Йырым-йыр куэрла,
шопкэрла шарлэн. Йоча-влак парт
коклаштэ шинчылтыт. Нунын ончыл-
но кагаз, карандаш, ручка, чэрни-
ла... Туныктышын ойжым возат, ко-
лыштыт, наукин тўнгжым лончылат.

Тыштэ руш, суас, марий, чуаш,
мордва—тўрлө наций гыч улыт. Ну-
но—чодра пашаштэ илышэ-влакын
икшывышт тунэмыт.

Ик магал жап эртымэкэ, йонгыр
йўк „дын-дын-дын“ йонгалтэ. Йоча-
влак рўжгэ тўгө куржын лэктыч.
Куршталыт, модыт, воштылыт, тўр-
лө-тўрлө йўк шокта:

—Ивдэш, токталэ, миндэ варам!²⁾

— Киль мындэ!³⁾

— Ребятишки, слушайте, я сейчас
новую игру покажу!

— Мичи, тый тэнгэчэ матэмастик
урокишто могай отмэткым налынат?

... Тўрлө наций кокла гыч погы-
нышо икшывэ-влак ваш-ваш кэлшэн

²⁾ Йолташ, чарнэ альэ, мыйат мийэм.

³⁾ Тол тышкэ

¹⁾ „Кукушка“—изи паравоз.

тунэмыт, модыт, пырлыа пашам ыштат. Нунын коклаштэ „Тый руш, мый суас“ манын ойыркалышэ, ваш-ваш мыскылшэ укэ.

Адак йынгыр йүк шокта. Икшывэ-влак парт коклашкэ пурэн шинчыч.

... Кугырак капан, уйангшэ пинчакан йэнг икшывэ-влакым ончалын, шыман гына ойлаш тўнгальэ:

— Рвэзэ-влак, мэ шукэртэ огыл, паровоз нэргэн кутырышна. Мэ тунам паровозым мийэн ончышна. Тачэ ындэ паровоз могай пайдам пуа, тү нэргэн кутыраш тўнгальына. Вара чодра производствышко мийэн толына...

Тидэ мэханик— Сэргэй Сэргэйевич. Тудо арньалан кок час мэханик нэргэн умлымашым пуа.

* * *

Паровоз кугун чарга йүкшым луктын кычкырал колтыш. Вара эркын тарваныш. Платформ-влакым пыжыктымэ шынчыр дэнэ буфэр-влак ваш пэрныл „чын-чон“, „чылдыр-чолдыр“ муралт шупшылтыч.

Ик платформышто иктажэ кумло нарэ йоча-влак погынэн шинчын пэш мутланат, воштылыт. Адак коклан нунын муро йүкат шэргылтэш.

Изи „кукушко“ коклан йүкым луктын, чодра коклаш пурэн кайшэ изи анысыр күртньо корно дэнэ пэш талын кудалэш. Суслонгэр стансэ өрдыжэш кодын, варажэ койдымо лийэ.

Лач кужу йактэр пўнчө-влак гына „йылт-йулт“, йылт-йулт“ лийын шэнтгэк куржшыла койын кодыт. Коклан чодрасэ пүчкэдэн, эрыктэн

оптымо пөрньа-влак кўварла кийэн кодмыла койыт.

Йагыр тыгэ кудалмэкэ, паровоз адак чарга йүкшым луктын кужун кычкыральэ. Вара эркын-эркын шогальэ.

Йоча-влак йыр ончыштыт: нунын шинчаштышт Суслонгэр гайэ огыл гынат, „Изи Суслонгэр“ манын шонаш лийэш. Стройко-влак, изи стансэ койыт. Тугак пашазэ-влак койыт, товарым, пильам, пужарым, йужыжо шугуным йа вўрангым нумал коштымшт койыт. Тэвэ ик тураштэ муро йүк чодра мучко шэргылтэш:

„Раз, два, взяли!
Два, раз, взяли!
Еще раз двинули!

.....

— Эй, вашкэ, Микувыр, вўрангэ-дым шупшыл!—йүк шокта.

Нинэ ударник-влак, ончыч шын-дэн кодымо составын пытартыш вагонэткым грузитлат.

Кўжгө балкэ иктажэ мэтр кўжгыт похоть ўмбадын өкым пёрдын вагонэткэ ўмбаке күзэн возо. Тудын почэш вэсэ, вара кумышо, нылымышэ күзэн-күзэн возыт.

— Пэтыа, стойкэт йамдэ, укэ?—йодэш бригадир.

— Чэчас...

— Чэчас огыл, вашкэ кондо! Укэ гын, грузитлац лўдмашан: сўмырла.

Тидэ Китайэвын бригадыжэ грузитла. Тудын бригадыжэ ончыл вэрым налын шога. Кэчаш нормыжым эртак утыж дэн тэмэн толэш.

— Эй, рвэзэ-влак, полшаш толын улыда мо?—шыргыжалын Китайэв йолташ йоча могырыш ончалыэ.

— Полшаш толын улына!—шыргыжалэ ик рвэээ.

— Кызыт мэ тэмдам гына ончэн тунэмына!

— Мэат альэ тэмдан гайак ударник лийына!—рвэээ-влакын йўкышт шокта.

Сэргэй Сэргэйэвич йыр йоча-влак чумыргэныт. Тудо пэш кутыра:

— Тидэ Китайэвын бригадыжэ. Нуно кэчэ йэда нормым кок пачаш утыж дэн тэмэн толыт. Тэвэ ончыза,—манын йошкар онга могырыш йоча-влаклан ончыкта. Йоча-влак чыланат йошкар онгаштэ возымым лудаш пижыт. Тужак возымо:

МОКТЭНА

Китайэвын бригадыжэ грузитлы маштэ эн талэ. Кэчаш нормо 8 кубомэтр гын, нуно 16 кубыш шуктышт. Тылызаш планым 200% тэмэныт.

Тыгак Смышльайэвын бригадыжэ йошкар онгаш моктэн возымо. Адак шэм онгаш ош пор дэн возэн пыжыктымэ мүндүркак волгалт кэча:

НАМЫС

Издадулинын бригадшэ ончыч ончылно ильэ гын, кызыт шэнгэлан кодын. Кэчаш нормым 78% вэлэ тэмэн...

Тыгак Ивановын бригадшэ шэнгэч шүдырна...

— Ну, рвэээ-влакэм, паровоз толмэшкэ могай материалым, молан йамдылымыштым ончэн лэктына,—маньэ Сэргэй Сэргэйэвич.

— Паровозшо кушко кудальэ?—йодэш Катъя.

— Йара составым 12 километр торапкэ нангайыш. Тужэч толмэшкыжэ тэвэ тидэ йамдылэн шындымэ вагон-влакым нангайа. Вара мэат шинчын кудалына.

Мутланэн-мутланэн Сэргэй Сэргэйэвич дэн пырля складыш шуыч. Тудо адак ойла:

— Тэвэ тидэ баланс. Тудым пэш йандар пужарыман. Укэ гын, бракыш лэктыт.

— Балансэ молан күлэш?—йодэш Найэжа.

— Баланс,—ынлыктара Сэргэйыч, кагаз фабрикиш кайа. Тидэ йандар гына пужарымэ тьулко ош кагаз лийын лэктэш. А тэвэ тидыжэ Йэгипэтский балкэ маныт. Кугу стройкылаштэ пэш күлэш. Тидыжэ Итальянский мэнгэ.

Иктаж пэл час жап эртыш. Сэргэй Сэргэйыч йоча-влакым түрлө материал нэргэн умлыктарэн кошто.

Вара фанэрный материал штабэлыш намийэн, фаньэрым кужэч, кузэ ышгымэ нэргэн ойлаш тўнгальэ.

Чодра йужым пүчкын чарга йүк шэргылтэш. Умбачын „кукушко“ пэш писын кудалын толэш. Тўныкгыч лэкшэ шикш чодра коклаш күзэн шалана. Шикш дэн пырля лэктын, тул ойып тул йўрла лум ўмбака вэлэш.

Пойэзд 10-шо километрэн разйэздышкыжэ толын шогальэ. Йоча-влакат пойэзд дэкэ лишэмыч. Нуно эн шэнгэл вагонэткыш күзэн пөрньэ ўмбака чумыргэн шинчыч.

Шукак ыш лий, „чуу-р-р“ шүш-

пык йүк шоктымо почэш, пойэзд эркин тарваныш. Вара койын талышна.

Тэвэ тайыл ваштарэш күза. Пэш йөсын шүла. Шүэн гына „бух-бух!.. бух-бух!..“ лиймэ почэш ик канаштэ чүчкыдын „бух-бух-бух!“ шоктэн кайа.

— Ой шатын, буксовайэт ужат,— шокта шэнгэл вагонэткыштэ шинчышэ кондуктыр.

— Тихомиров йолташ, кайшэтла паровоз нэргэн йоча-влаклан умландарэ,— шоктыш Сэргэй Сэргэйэвич.

Тидым колын, ик йоча чолган йодэш:

— Паровоз пэш нэлын шүлымö почэш, молан ик канаштэ ала можо „бух-бух-бух“ лийын кайа? Молан тыгэ?

Тихомиров ласканрак ойлаш тўнгалы:

— Кэч паровоз, кэч имньэ—иктак. Имньылан утларак оптэт гын, шупшын ок кэрт: йарна. Паровозланат нормо дэч утыжым оптэт гын, шупшын ок кэрт. Сандэнэ тудо ойлымэтла буксовайа. Пэш кугун опытымо лийэш гын, частьат пудыргэн кэртэш. Тэвэ 22-шо йанварыштэ утыжо дэн опытымо дэн пудыргэн. 7-шэ фэвраль мартэ паровоз ачалы-

маштэ шинчэн. Тыгэ план кўрылтэш.

— Шупшыкташ тэмдан нормо уло мо?—изи Сэмон йодэш.

— А какжэ, уло. Тэвэ мэмнан бригадлан кодшо фэвраль тылызылан 2400 кубомэтрым шукташ кўштымö. А мэ 2800 кубомэтрым шупшыктышна, планым 116% шуктышна.

— Тугэжэ кугун опытымыжо сайракыс,—ала кө адак пэлэштыш.

— Пашажэ кугун опытымаштэ огыл вэт. Машиным сай кучылт моштымаштэ. Тэвэ мэмнан Сафонов машинистна пэш сай кучылт мошта. Сай кучылт моштымыжо дэн пашажат сай кайа, машинылан энгэкымат оккондо, планымат жап дэч ончыч тэмэн толэш.

Тэвэ сайын моштэн ыштымыланна мланна пөлөкым пуэныт.

* * *

Школ пөрт... Йоча-влак... Сэргэй Сэргэйэвич кутыра:

— Мэ тачэ чодра производством ончэн савырнышна. Ударник-влакын тўсыштым ужына. Нуно-влак пашам ударнын ыштымышт дэнэ шкэ ылыштым сайэмдат. Тидэ ик могырым. Вэс могырым—нуно шкэ пашашт дэнэ пэш кугун социалист ылыш чонгаш полшэн шогат...

СОВЭТ ЭЛ АРАЛАШ ИАМДЫЛАЛТЫНА

Рвэээ-влак, кӧн йэчэ уло гын, эрла чыланат кондыза. Эрла „БГТО“ значоклан нормым пуаш кайэна,— физкультур дэн туныктышо маньэ. Мэ чыланат куанышна...

...Эрлашыжым йэчэ дэн школыш мийышт. Йолэш йэчым чийэн йамдылалтыч... Командэ почэш вич километр тораşkэ шикшалтыч... Иктэ-вэсэ үчашэн чымат... Иктэ-вэсэ ончык пураш тыршат... Ындэ огытат кой... „Кӧ эн ончыч толэш гын“ манын, шогэн кодшо-влак савырнэн толмыштым пэш вучат...

— Ончыза, ончыза! Ала кӧ толэшат!—кодшо йоча-влак кычкырат.

— О-о! Исаков, Исаков толэ-эш!

Тарай гай чэвэргэн Исаков голын шогальэ. Ышкэжэ куанымыла койэш.

— Кунар жап гыч савырнэн толнам?—куанэн йодо. Ышкэжэ пэш шүлэштэш.

— Лач 29 минут. Кэртат!—туныктышо моктанэн пэлэштыш.

— Тэвэ, ончыза, Ониса, Ониса толэш!—үдыр-влак кычкырат.

— Ониса, вашкэра-ак!—йужыжо уло кэртмыжым кычкыра.

Шүлэшт-шүлэшт Соколова Онисат толын шогальэ.

— Ну, Оксина, кэртат улмаш! 31 минутат пэлым вэлэ коштынат, а нормо 38 минут,—туныктышо куанэн ойла.

Кум километр кокла гыч Кузнэцов 15 минутышто, Булыгина 16 минутат 25 сэкундышто толын шуч.

Тэвэ, йӧрагымэ шочмо элым аралаш мэ йамдылалтына!

Кожэрский

ЭХ, ИАНДАР ВАШТАР ИЭЧЭМ

Рвэээ влак погыналын,
Йолэш йэчым чийышна.
Тойа дэн чот шүкалын,
Лум үмбач чымалтна.

Тэвэ мыйын почэшэм,
Эх, Йынуш кузэ чыма!
Торак огыл, шэнгэлнэм
Йыванат пэш покта!

Пасу, корэм, чашкэрлам
Пэшак писын эртэна,
Рвэээ, талэ кид-йолнам
Ончык, талын чымэна.

Чыма ончык ваштар йэчэ,
Лум „чаштрик“ шоктэн кодэш.
Пэшак сылнэ тачэ кэчэ.
Рвэээ вүр, эх, кузэ шөлэш?..

Йэчэ дэнэ тэлэ кэчын,
Эх, могай сай мунчалташ!
Нойшо вуйым кандаралын
Йандар йуж дэн шүлалташ!

Тэвэ тыгэ сайын канаш,
Йэчэ пэш сай вэг йолташ!
Тыйым пэш чот йбратэм,
Эх, йандар ваштар йэчэм!

Ф. Д. Димитриэв

КАТОК ДЭН

Ындэ пытыш урокна,
Мөнгышкына кайэна.
Кнага-влакым сай пыштэна.
Мунчалташ мэ куржына.

* * *

Ий үмбачын, түрлө сэмын
Кудыргылна каток дэн,
Йандар йуж дэн шүлалалын
Йолташ-влак дэн үчашэн.

Рвэээ вүрна модэш талын,
Шүргө-пылыш йошкарга.
Тэлэ кэчын мотор йужшо
Кумылнажым күш нөлта.

* * *

Эх, моткоч сай каток дэн
Ий үмбачын мунчалташ!
Эх, пэшак сай модын-воштылн
Канымэ жапым эртараш!

Вишньэр Эчук

Тошнур тўнгалтыш школ, Звэнигэ р-н

ПИОНЬЭР, ТУНЭМШЭ — БИБЛИОТЭКНЫШ

Пионьэр, тунэмшэ-влак клубышто шын-шын. Тачэ нуно школ пэлэн улшо библиотэк пашам сайэмдымэ нэргэн канашаш погынэныт. Марий литератур дэн туныктышо библиотэк сайэмдымэ нэргэн пэш кутыра

— Школышто наукин тунгжым палэн налмэ вэрч вийан кредална. Чынак, кунар шуко палэт, тунар шуко палэн налмэт шуэш. Тэвэ Н. К. Крупская йолташ тыгэ ойлэн: *„Сай, онгай кнага-влак шуко шинчымашым пуат, сай шонымашым тарватат. Садлан библиотэкиштэ кнагам эрэ налын лудын шогыман“.*

Чынак, рвэзэ-влак, тэ сай, онгай кнага шуко шинчымашым да сай шонымашым тарватымыжым палэда. Тугэ гынат, школ пэлэн улшо библиотэкиштына сай, онгай кнага влак пэшак шагал улыт. Моло вэрэ библиотэк мундыр. Рвэзэ-влак, тэ чынжымак лудаш йоратэда. Библиотэкиштэ улшо кнага-влакым пачаш-пачаш лудын пытарэн улыда. Кызыт кажнэ кэчын у кнага-влакым йодыда. Чынак, рвэзэ-влак, тыланда сылнэ мутан түрлө кнага-влак, күлыт. Маргиз түрлө у кнага-влакым йатыр луктэдэн. Мланна у кнага-влакым лудын шогашна күлэш. А кузэ нинэ у кнага-влакым шкэнан библиотэкиш кондаш? Оксажым кушто муаш? Тэвэ, рвэзэ-влак, мый тыгэ шонэм: мэмнан школышто 296

тунэмшэ уло. Кажнэ тунэмшэ ышкэ кумылжо дэн 50 ырший гыч альеик тэнгэ гыч пуа гын, 148—296 тэнгэ погына. Тэвэ, тидэ окса дэн мо чоло кнага, журнал, газет-влакым библиотэкишкына чумырэн кэртына! Тыгэ вэт, рвэзэ-влак?

— Тыгэ, тыгэ, пэш сай лийэш! — иктэ-вэсэ туныктышын ойжым пэнгыдэмдэн пэлэштышт.

— Адак тунэмшэ-влак вий дэн спектаклым школлаш, колхозлаш оксала шындылаш тунгалына гынат, йатыр оксам погэн кэртэна! — коклаш пурэн Зойа пэлэштыш.

— Тэвэ Зойа чыным ойла. Спектакль дэнат йатыр погэн кэртына, — туныктышо умбакыжэ мутшым шуйа. — Школ дирэктор дэчат йодын ончэна, ала школын окса гыч иктаж тэнгэм библиотэклан утарэн кэртэш. Туныктышо-влакат иктаж тэнгэ гыч пуат. Рвэзэ-влак, тэ кузэ шонэда? Библиотэк паша нэргэн кутыралтыза-йан, — манын туныктышо ойлэн чарныш.

Рвэзэ-влакын чылаштынат шинчашт модэш вэлэ. Библиотэк пашам сайэмдымэ нэргэн нуно пэш куанэныт. Эй, кунам от куанэ, нуно тидэ пашам тарватымым гына вучэныт. Тэвэ Зойа, Анук, Шабдаров, Савинов, Муравйэва да мойын ойлаш йамдэ улыт. Кидыштым нөлтэн, ойлаш мутым йодыт.

— Тэвэ эн ончычак Зойа кала-

са, — манын погынымашым вуйлатышэ Зойалан мутым пуыш.

7-шэ „А“ класыштэ тунэмшэ Зойа, йолташыштэ ваштарэш лэктыв шогалъат, шара шинчажэ куанымыла койын, тунэмшэ-влак ўмбак ончалъэ. Вара онгыр гай йандар йўкшө дэн пэнгыдын, рашкэмдарэн ойлаш тўнгалъэ:

— Школ пэлэн улшо библиотэ-кыштына тўрлө кнага-влакым чумырымо нэргэн К. Тимофэйэвичын кутырэн пумыжлан пэш чот йывыр-

шукырак лудман. Пионьэр, тунэмшэ-влак, библиотэ пашанам сайэмдаш мэчланат пижына гын, сайэмдэн пэш кэртина. Тўрлө сэмын оксамат чумырэн моштэна. Мый тэвэ авам ынлыктарэн, иктаж тэнгэ оксам кондэн, литэратур налаш пуэм. Тыгак моло тунэмшэ-влакымат ўжам! — манын, Зойа мутшым кошартыш. Зойан сайын кутырэн пумыжо чылалан кэлшымэ дэн „роп-роп“ сово кырмаш клас кўргым шэргылтарыш.

тышым. Укэ, мый вэлэ йывыртэн омул, тэат пэш йывыртышта. Чынак, библиотэ-кыштына кнага-влак пэш шагал. Тэвэ кодшо канымэ кэчын кнага ужалмэ магазиныш мийшым. Тўрлө у кнага-влакым ужымат, магазин гыч лэктыв каймэматыш шу. Иккнагам да вэс кнагам кучылт ончышым. Кнага-влак сай улыт. Лэнин нэргэнат марла кнага-влак лэктывыт. Пионьэр-влак, мэышкэнам *рвэзэ лэнинэц* улына манына. Чынак, мэ *рвэзэ лэнинэц* улна. Мланна Лэнин нэргэн

Зойа почэш мутым налын Шабдаров кутыраш тўнгалъэ.

— Чынак, йөн мумына сэмын оксам чумырэн кэртина. Зойа ойлымо сэмын ача-аванам ынлыктарэна гын, нуно ик-кок тэнгэ гыч пуат—тэвэ ик йөн лийэ. Вэс йөн—спектакылым оксала шындылаш тўнгална гын, окса йатыр погына. Тэвэ кодшо тунэммэ ийын спектакыль дэн йатыр погышна вэт?

— 250 тэнгэм утла погышна, — ик *рвэзын* йўкшө шоктыш.

— Тидэ пашалан утларак пижына

гын, утларакат луктын кэртина. Тэвэ шукэртэ огыл кок школыш спэк-такль дэн мийышнат, 85 тэнгэм модын налынна, — Шабдаров мутшым кошартыш.

— Адак рвэзэ-влакын лудын пыштымэ кнага-влакышт йара кийылыт, — Казакова мутым налын кутыра. — Тэвэ мыйынат лудын пыштымэм „Йолташэм“, „Тул воктэн“, „Кө винамат“, моло кнага-влакэмат йара кийат. Мый нуно кнага-влакым шкэнан библиотэкиш пуэм гын, пэш сай лийэш.

— „Кө винамат“ лүман кнага ындэ тоштэмыныс, — ик рвэзэ коклаш пурэн пэлэштыш.

— Укэ, тый йолташ йонгылыш лийат — Казакова ынглыктара. — Тошто гынат, мланна шуко күлэшым пуа. „Кө винамат“ пиэс 1918 ийыштэ возымо гынат, пиэсын күлэшыжэ кугу. Тудо пиэс войэннэ комунизм жапыштэ кугу вэрым налын шогымыжым ончыкта: йалысэ кресаньык кокласэ клас лончылтмашым да клас кучэдалмашым, адак комунистым марий литэратурышто пэрвой ончыктэн пуэн. Тыгай литэратур гыч шуко историйым палэннална. Садланак вэт марий литэратур програмышкат пуртымо.

— Тыгэжэ мыйат кондэм!

— Мыйын „Йумын йазыкшэ“ уло.

— Мыйынат „Чодра пэлэдыш“, „У дэн тошто йал“, адак моло кнагамат уло.

— А мыйынат укэ огыл. Йара кийылтмэш мыйат шкэнан библиотэкиш кондэм! — иктэ-вэсэ кутыра.

— Чынак, рвэзэ-влак, тыгэ кнага-влакым чумыраш тўнгална гын, иктэ-вэсылан лудашна пэш сай лийэш.

Иктэ-вэсэ кутырмэкэ, тыгай пунчалым луктыч:

1. Тунэмшэ-влак коклаштэ вийшутымо сэмын оксам погаш.

2. Школлаштэ, колхозлаштэ спэк-такылым шындаш.

3. Кө кумыланжэ уто кнагаштым кондышт.

4. Библиотэк пашам да клуб пашанам сайэмдашлан дирэктыр дэч оксам йодаш.

Библиотэкиш сайэмэ

Клуб. Устэмбалнэ түрлө газет, кнага, журнал-влакым шарэн оптымо. Шкап тич кнага. Түрлө модыш. Йырым-йыр сөрастарэн шындымэ.

Рвэзэ-влак канымэ жапышт гыдым түрлө-түрлө кнагам, газэтым, журналым лудыт. Шахмат, шашкэ дэн модыт.

Чынак, нуно кутырмыштым шуктышт. Түрлө сэмын оксам погаш тыршымышт дэн 250 тэнгэм чумырышт. 100 тэнгэм школ пуыш. Тидэ окса дэн 400 түрлө-түрлө кнагам, адак журнал, газет, модыш-влакым налыч. 120 кнагам ышкэ коклаштышт погэн чумырышт. Кызыт нуно куанэн түрлө кнага, журнал, газет-влакым лудын шогат. Шуко шинчымашым, у шонымашым погэн шогат.

Моло школышто кузэ?

Кокс.

Мэдвэдэво ПКШ.

УГЫЧ ТОЛШО УНА-ВЛАКЫМ САИЫН ВАШ ЛИИЫНА!

Рвэзэ-влак, тэвэ вашкэ уна-влак: шырчык, вурльангэ (чээк), моло кайыкат мундыр вэр гыч толаш туналыт.

Йал озанлыкыштэ шурно лэктыш нолталмаш—тун паша. Шурно лэктышым волтышо шукш, копшангэ-влакым пытармаштэ кайык-влак пэш кугу пайдам кондат.

Ик йэш шырчык (кок куго да вич игэ) ик кэчыштэ 300 утла кугу шойтаным (улиткым) пытара, ик киса талукушто 5500000 шукш-копшангым, ик вараксим—7000000 пытара.

Садлан көра, угыч толшо пашзэ-влаклан утларакшым шырчыклан шокшо пörтым—омартам ыштыман.

Кажнэ пионьэр, тунэмшэ тидэ пашалан чот пижман.

Кажнэ ийын тунэмшэ дэн пионьэр-влак „кайык кэчым“ эртарат. „Кайык кэчэ“ март пытышашэш лийэш.

„Кайык кэчылан“ кызытак йамдылалташ тунгалман. Ты кэчым кузэ эртаршаш нэргэн отряд сборкишто, тугак звэна сборкиштат кутырен, шырчык омартам ыштыза, йунат кружокым почса.

Пионьэр, тунэмшэ-влак! Айста угыч толшо, пагалмэ унана-влакым сайын ваш лийына! Шурно лэктышым нолталаш, партий дэн правительствылан полшэна!

КАЙЫК-ВЛАК НЭРГЭН

Йолташ пионьэр, тунэмшэ-влак, мый тыланда чонэштылшэ танна-влак нэргэн ойлэн пуэм. Кайык-влакым мый пэш йоратэм. Мый вэлэ огыл, тэат пэш йоратэда! Эх, йоратыдэгычат ок лий! Нуно пүртүслан сылным пушо улыт. Нуно ышкэ сылнэ мурышт дэн, сөрал түсышт дэн пүртүсым сорастарат. Озанлыккланат пэш кугу пайдам пуат: нуно пэц шуко шукш, копшангэ-влакым погат. Сандэн кэч кёланат кайык-влакын илышыштым рашак палман. Кайык йоратышэ айдэмэ ышкэ илымэ пөртыштыжат кайыкым чэтлыкыштэ ашна. Чэтлыкыштэ илышэ кайык эрыкыштэ илышэ кайык гай огыл, чылт чурмаштэ шинчышэ айдэмла, ойгырышыла койэш. Кайыклан кумда пасу, „йужлэн“ шогышо куго чодра утларак кэлша. Тугай вэрым утларак йоратат.

Туныктышо ойлымо почэш кайык-влакым палаш түрлө сэмын тыршэнам: пушэнгылаштэ шинчышэ кайык-влак дэк шып, чакырак мийэн, түслэнак ончэнам. Кайык-влак дэк мийэн мошташ күлэш. Викак мийаш гын, кайык лүдмыж дэн чонэштэнат кайа. Кайык дэк вик огыл, ордыггычырак йыштак мийза. Тыгэ тыматлын мийэн вэлэ, кэч могай лүдшө кайык дэкат лишэмаш лийэш.

Кайык лишкэ миймэкэ мый тыгэ эскэрэнам:

1. Кайыкын кугытшо могайэ (пөрткайык, чага, корак, чывэ, моло түрлө кайык дэн тагастарэнам).

2. Йытыра капан, альэ укэ (коракын—көсмак, йытыра огыл, варасимын—лывыргэ, пэш мотор).

3. Пунжо могай түсан (лудо, шэмэ, ошо альэ вэс түсан).

4. Шинчалан пэрнышэ тамга (далэ) капыштыжэ уло альэ укэ (зэбликын шулдыржо—корнан корнан).

5. Тудын нэржэ могай (пырчэ кочшо

кайыкын нэржэ күчык, күжгө лийэш. Шукш да копшангым кочшо-влакын—кужо, вичкыж).

6. Йолжо моганьэ.

7. Койышышт могай (киса чарныдэ укшлаштэ төрштылэш, кочкашыжэ кычалэш. Йошкар онган ёрыш ёкымрак тарванылэш).

8. Мландэ үмбач кузэ кайа—төрштыл кайа альэ ошкэда.

9. Кузэ чонэшта.

Пүтынэ эскэрымэм тунамак лүмын ыштымэ тэтрадьышкэм возэнам, кэртмэ сэмын сүрэтлэнам.

„Мэмнан түн шонымашна—кайыкын илышыжым ышкэнан шинча дэнак палэн налман“—манын туныктышо ойлэн ыльэ. Туныктышын ойлымыжым шуктышым. Түрлө кайыкым ышкэ шинчам дэнак эскэрэн ончэнам.

Йолташ-влак, тэат йужо кайыкым палэн налаш тыршыза. Ты кайык-влак нэргэн мый шукак ом каласэ: тыланда эскэрашта ок код. Тэвэ мутлан ик-кок кайык нэргэн каласэм. Шиштым кажныжэ шинчэда дыр? Шиштэ—чылт чодра кайык, илышыжат пушэнгыштак. Тэ тудым ала ышкэдэда кондашат төчэнда? Ты паша нэлак огыл.

Икана шиштэ илымэ чодрашкэ мийшым. Чодраштэ ик пэнгыдэ наста дэн шиштэ чүнгымö сэмын пушэнгым кырэн шогышымат, шиштэ мый дэкэм чонэштэн тольо. Тудым түслэнак ончышым. Тудо кузэ пушэнгэ кутышэш нушкын күза, күзымыжө годым почшым кузэ пүтыркала, почшо могай, пэнгыдэ пыстылан альэ укэ. Кузэ йолжо дэн пашам ышта, кузэ йол күчшө койэш, чылажымат чот шэккланышым. Ик шиштым вэлэ огыл, моло кайык-влакымат тыгак шэкланэнам. Йолташ-влак, тэат кайык-влакым тыгэ шэкланэн тунэмза. Лүмын тэтрадьэш возыза. **Пионьэркэ Даша**

Октябрят-влаклан

Шошо толэш

Март тылзэ. Кэчэ эрэ кужэмэш. Йүд күчыкэмэш. Кэчэ вийан ырыкта. Лум койын шула. Чонгаштырак вэрыштэ мландат койэш.

Тачэ эрдэн пасушто лум чылт күр гай пэшкыдэ ильэ. Школыш мэ лум үмбач толна. Йол нимат ыш воло.

Кэчывал лийшаң кэчэ чотырак ырыкташ тўнгальэ. Тўр-волак гыч вўд „чоп-чоп“ тўча.

Школышто ик шагат тунэмнат, йандар йужыш каналташ лэчна. Йандар йужышто тўрлө сэмын куанэн модына. Пушкыдо лум дэн тўрлө модышым ыштэна.

Шошо толмылан корак-влакат куанэныт. Пэчэ үмбалнэ, пушэнгылаштэ модын чонгэштылыт.

Тэвэ вашкэ мўндўр вэр гыч моло кайык-влакат толыт. Кайык толмым пэш вучэна.

Соноп

Ийгэчэ калэндар

Рвэзэ-влак, ындэ могай пагытыш вончышна?—туныктышо йодо.

— Шошо, шошо пагытыш вончышна!—иктэ-вэсэ куанэн пэлэштышт.

— Шошо пагытыш могай тылзэ-влак пурат, кō пала?—адак туныктышо йодо.

— Март.

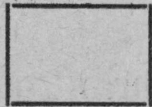
— Апрель.

— Май!—иктэ-вэсэ кычкырат.

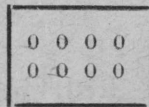
— Рвэээ-влак, айста шошо ийгэчылан калэндарэш возэн, палэмдаш тўнгалына,—маньэ туныктышо.

— Кузэ ийгэчым возэн кэртына?—Ивук йодо.

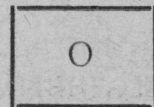
— Пылан, ойар, мардэжан, йўран, шокшо, йўштö кэчым тэвэ тыгэ носна палым ыштэна,—манын доскаш сўрэтлэн возаш тўнгалыэ:

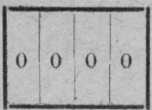
ойар

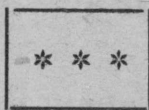
тўтыра

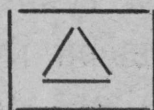
лэвэ

пылан

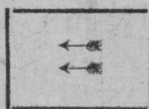
лум

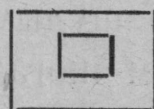
шокшо

йўран

мардэж

йўштö

— А ындэ нинэ палэ-влакым кузэ палэмдашыжэ тўнгалына?—ик рвэээ йодо.

— Нинэ палэ-влакым палэмдашлай кажнэ тылызылан тэвэ тыгай калэндарым возэн пырдыжэш пыжыктэна,—манын тылзаш калэндарым доскаш сўрэтлэн возэн шындыш:

М а р т

1	o o o	7		13		19		25		31
2		8		14		20		26		
3		9		15		21		27		
4		10		16		22		28		
5		11		17		23		29		
6		12		18		24		30		

— Рвэээ-влак, умлышда? Тэвэ пуста графашыжэ палэмдаш тўнгалыда. Умлышда?

— Во-от, умлышда гын, йёра-а. Тэвэ кугурак кагаз ластыкэш тыгэ возэн пыжыктымэк, ийгэчым палэмдаш тўнгалына.

— Варвара Ивановна, кажнэ кэчын лум кузэ лэвэн шогымым кузэ палыман?—Зойа туныктышо дэч йодо.

— Лум лэвымымат палэн кэртына. Тэвэ ўмаштэ 2-шо класыштэ тунэмшэ Ивук онгай палэмдышым ыштэн. Ивук, каласэн пуэт вэт?

— Пуэ-эм,—манын умылтараши тўнгальэ.—Ўмаштэ туныктышо шўдымё почэш, 10-шэ мартыштэ сантимэтыран тойам шогалтэнам ильэ. 10-шэ март гыч кажнэ кэчын муньар с.м. лэвэн толмым палэн шогышым. Палэн налмэм тэтрадбышкэм возэнам. Тэнийат тыгэ ыштэн, ўмасэ палэмдыш дэн тангастараши тўнгалам.

— Во-от, Ивук чыным каласыш. Ындэ тэнийат тыгак ышташи тўнгалына,—манын туныктышо Ивукын ойжым пэнгьдэмдэн каласыш.

Палэмдат

Кэчывал жап. Шокшо кэчэ лумым покта. Ныл рвэзэ-
влак шүлэшт - шүлэшт куржын лэктыч. Нинэ 2-шо
бригадыштэ улшо—Зойа, Ана, Пöтыр, Ивукмыт улыт.
Лум кэлгыт вискалмэ мэнгэ дэран чумыргэн шогальыч.

— О-о! Лум кажнэ кэчын 4-5 см. шула, — маньэ
Пöтыр.

— Эх, шокшо!

— А кэчыжэ!..

Вэс бригадэ—Авук, Сэргэй да монь кэчын ийгэчым
калэндарэш тыгэ палэмдарэн шындышт:

Миклай дэн Йыван лумым висат. Лум тачэ 2 см.
лэвэн. Нунат вэс калэндарэш палэмдэн шындышт.

Вэдаси дэн Микал градусым ончат. Пöртыштö 14
градус, түнö 5 градус шокшо. Нунат тэтрадышкышт
палэмдарышт.

Кажнэ бригадэ шкэ пашажым штэнак шта. Пашани-
тым ончэн куанэт.

Рэдактыр—Редколлегий. Литрэдактыр К. Корьяков. Тэхрэдактыр А. Н. Сэмонов.

Погаш 1935 ий 8 III, печатыйш 31/III пумо. Мароблит № 32. Тираж 1000 экз. Заказ № 33.
Кагаз кугыт 72×105/16. 11/2 пэчет лист, 1,25 автыр лист. МарГИЗ-ын 1-й типографийжэ,
Йошкар-Ола, Совет урэм, 56.

**МАРИЙ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ
ТЫГАЙ ЖУРНАЛ-ВЛАКЫМ ЛУКТЭШ:**

У В И Й

Совет писатель ушэм марий пӧлкан тылзэ
йэда лукмо, сылнымутан журнал.
1935 ийыштэ журнал кугэмдалтэ: тылзэ
йэда 64 могыр лэктэш.

Журналыштэ ойлымаш, почэламут, пийэс, кри-
тик статья дэн мыскара-влак пэчэтлалтыт.

Ж У Р Н А Л А К:

1 ий — 12 тэнгэ. 3 тылзэ — 3 тэнгэ.
6 тылзэ — 6 тэнгэ. 1 тылзэ — 1 тэнгэ.
Посна номыр 1 тэнгэ.

Марий Ёдрамаш

Колхозницэ, пашазэ дэн шэ-
мэр ёдрамаш-влаклан тылзэ
йэда лэкшэ, сӱрэтан, сылны-
мутан журнал.

Журнал шолдра шриффт дэн луктылтэш.

Ж У Р Н А Л А К:

1 ий — 6 тэнгэ. 3 тылзэ — 1 тэнгат 50 ырш.
6 тылзэ — 3 тэнгэ. 1 тылзэ — 0 тэнгат 50 ырш.
Посна номыр 50 ырш.

Пионьэр Йӱк

Тылзэ йэда лэкшэ, сылнымутан, сӱ-
рэтан йоча журнал. ОБКОМОЛ дэн
ОБОНО-н органышт.

Ж У Р Н А Л А К:

1 ий — 6 тэнгэ. 3 тылзэ — 1 тэнгат 50 ырш.
6 тылзэ — 3 тэнгэ. 1 тылзэ — 0 тэнгат 50 ырш.
Посна номыр 50 ырш.

Подпискым районысо кнага магазин коч ыштыман. Викак издатель-
ствэ гычат, почтым коштыктышо-влак дэнат ышташ лийэш. Изда-
тельствын адресшэ: Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздатлан.